

GLAZBENI FOLKLOR

Bilješke o trogirskom folklornom plesu „Trogirska četvorka“

Nikola Buble, Trogir

Trogirska četvorka, kvadrilja (kadrila — frnc. quadrille) je danas (1984) sastavni dio repertoara amaterskog, afirmiranog i vrijednog folklornog ansambla »Trogir« iz Trogira. Folklorni ansambl »Trogir« prezentira trogirsku četvorku diljem domovine, a i na ne tako rijetkim gostovanjima u inozemstvu držeći je vazda neodvojivim dijelom svog umjetničkog identiteta. Upravo tom četvorkom dosiže svoje kvalitativne vrhunce, zapažene uspjehe kao npr. onaj na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu 1983. godine kada je nastup folklornog ansambla »Trogir« (umjetničko vodstvo, Ivačić Joško i Ercegović Šime) ocijenjen kao hvale vrijedan domašaj u smislu njegovanja tradicionalnih folklornih plesova dalmatinske provijencije. Pratimo li rast ovog amaterskog društva, saznat ćemo da je osnovano sa namjerom da otrgne za boravu kvadrilju. To je bilo 1969. godine kada grupa omladinskih entuzijasta, sluteći moguće iščeznuće dotičnog folklornog plesa potiče na njegovu reanimaciju. Prvu poduku u načinu plesanja ovog trogirskog folklornog plesnog izraza tadašnjim mlađim omladincima daje trogirski plesač amater Frane Bilić — Dura. Potonji na svu sreću slijedećih generacija, svojim učenicima nesebično razotkriva gracioznost i dušu trogirske četvorke što su u njega davno prije utkale prethodne generacije trogirskih narodnih plesača. Slijedećih godina brigu o umjetničkim dometima folklornog ansambla »Trogir« a tim i o trogirskoj četvorki preuzeo je etnokoreolog iz Splita Branko Šegović. Nije zanemarena ni glazbena pratnja za ovaj ples o čemu tih godina brigu vodi etnomuzikolog iz Trogira Nikola Buble. Stoviše glazbena pratnja u narednom periodu doživljava dva izdanja i to 1977. godine kada je objavljena u zbirci *Pisme i plesovi Trogira i okolice* (izdavač, folklorni ansambl »Trogir«) u obradi za glasovir pravljen od M^o Andre Sentinella, te 1983. godine kada je objavljena u zbirci Nikole Buble, *Folklorni plesovi srednje Dalmacije i Boke Kotorske* (izdavač, folklorni ansambl »Trogir«) u obradi za mandolinski orkestar. Nadalje, glazbena pratnja za trogirsku četvorku u obradi za mandolinski orkestar autora Nikole Buble snimljena je i na gramofonskim pločama i magnetofonskim kazetama; u izvedbi Mandolinskog orkestra folklornog ansambla »Trogir« (Jugoton, LSY-61384, CAY-725) i mandolinističkih solista RKUD-a Udarnik iz Solina (Produkcija gramofonskih ploča RTB — 2111233, NK)

Tijekom petog i šestog decenija 20. stoljeća trogirska četvorka se rijetko izvodila. U tom razdoblju zabilježeno je tek petnaestak javnih izvo-

đenja u Trogiru i poneko gostovanje izvan Trogira; u Omišu, 1962. te u Sinju i Rogoznici, 1966. godine. Igra se uz glazbenu pratnju Narodne glazbe. Plešu je uglavnom građani koji su sudionici njezina poslijeratnog oživljavanja, 1949. godine. Te godine, prema pisanju dnevnog tiska, (Slobodna Dalmacija) Trogirani »nakon više od 40 godina ponovo igraju kvadrilju«. Međutim podatak iz Slobodne Dalmacije je netočan. Trogirska četvorka se, iako rijetko, plesala između dva svjetska rata i to do 1938. godine kada prestanak njezina javnog prezentiranja uzrokuje antagonizam političkih stranaka u gradu uvjetovan općim prilikama u zemlji, koji među ostalog dovodi i do rascijepa trogirske Narodne glazbe. Doduše stoji istina da četvorka između dva rata nije bila previše popularna. Plesala se na povremene poticaje tadašnjih starijih Trogirana, a bila je u sjeni tzv. francuske kvadrilje (ples trogirski četvorka, kvadrilja, također je podrijetlom iz Francuske, a njezina glazbena pratnja, ukoliko nije direktno unesena iz Francuske, ono je skladana po francuskim uzorima) koja se daleko češće u to doba plesala u Trogiru. O navedenom svjedoči kazivanje dvojice starijih Trogirana, Pina Koca i Petra Kalebote, članova tadašnjeg manjeg glazbenog sastava, regrutiranog iz Narodne glazbe, koji je svirao glazbenu pratnju kada bi žitelji Trogira plesali četvorku.

Tri su osobe najzaslužnije što 1949. godine četvorka putem svojih plesača odjevenih u skladne mediteransko-dalmatinske gradske nošnje i preko dopadljive glazbene kantilene oživljava nakon više od deset godina trogirske trgove na radost nazočnih žitelja Trogira. Hrvatski skladatelj Antun Dobronić boravio je u Trogiru prosinca 1947. godine, gdje zapisuje trogirsku folklornu vokalnu glazbu. Tom prilikom upoznaje ga trogirski kapelnik Andro Sentinella sa četvorkom te sa glazbenim zapisom istog plesa koji je načinjen u 19. stoljeću. Ova dva glazbenika koje je vezivalo prijateljstvo začeto u Zagrebu, gdje su obojica predavali na vojnoj muzičkoj školi, dogovorno kreću u organiziranu akciju. Antun Dobronić u svom Izvještaju Etnografskom muzeju u Zagrebu, 1949. godine upozorava nadležne da u Trogiru postoji narodni ples za čije je oživljavanje i održavanje potrebna adekvatna stručna, ljudska i materijalna podrška. (Nije nam poznato da li je u tom smislu Etnografski muzej išta poduzeo). Andro Sentinella u isto vrijeme, u želji da obnovljena četvorka bude što autohtonija, pronalazi rijetke, još žive žitelje grada Trogira koji su ovaj ples igrali početkom 20. stoljeća. Nabavljene su originalne trogirske narod-

ne nošnje, prema kojima su postarije mjesne krojačice pomnjivo izrađivale nove dozivajući u sjećanju poneke detalje iz svoje mladosti kako bi plesači izgledali što samorodnije. Treća osoba koja je u oživljavanju trogirске četvorke odigrala značajnu ulogu, bila je Vanda Vinja, pedagoški radnik, voditelj baletne sekcije KUD-a Kolo iz Trogira. Ona je bila posrednik između stare generacije trogirskih plesača i novopridošlih, koristeći umješno svoje pedagoško-baletno i etnokoreografsko iskustvo. Narodna glazba je uvježbala muzičku pratnju, nakon čega su slijedile organizirane probe plesača i svičara da bi konačno na zadovoljstvo inicijatora kao i svih građana Trogira četvorka ponovno postala dio gradskog folklornog bića, istina ne u u spontanoj igri već među stručnjacima, u tzv. drugoj egzistenciji folkloru. Ubrzo su slijedili pozivi trogirskim amaterima plesačima za nastupe na različitim priredbama i folklornim smotrama izvan Trogira. Međutim ponajprije poradi materijalnih razloga nije bilo moguće organizirati bilo kakvo gostovanje izvan Trogira. Nakon toga pristižu molbe folklornih društava kao i pojedinaca stručnjaka da im se notni materijal za glazbenu pratnju četvorke učini dostupnim. Međutim Trogirani ljubomorno čuvaju taj materijal praveći »svom« plesu na taj način, dakako, lošu uslugu, a da sami toga nisu bili svjesni (glazbena pratnja i koreografija trogirске četvorke postaje dostupna širem krugu zainteresiranih tek osnivanjem folklornog ansambla »Trogir.«). No, veliko je pitanje da li bi kvadrilja ostala sačuvana do današnjih dana da nije bilo ovog »glazbeno-plesnog egoizma« koji istina, u suštini predstavlja rezultat pomalo nagrdne ljubavi pojedinaca prema vlastitoj tradiciji. Naime glazbeni zapis plesa od dana kada je načinjen, čuvan je sa puno pažnje u privatnim arhivskim zbirka trogirskih kapelnika. S druge strane društveni arhivi su s mnogo manje brige čuvani, a znatan njihov dio su uništili talijanski fašisti za vrijeme II. svjetskog rata; stvarno stanje u dotičnim arhivima na koje sam naišao krajem sedamdesetih godina također uvjerava da nije bilo trogirskih kapelnika bila bi prava slučajnost da zapis četvorke bude sačuvan.

Tko je načinio prvi zapis trogirске četvorke? Tko je zaslužan za njezino očuvanje još u prošlom stoljeću? O tome može se govoriti na temelju do danas najstarijeg poznatog zapisa ovog plesa i njegove glazbene pratnje koji sam pronašao 1979. godine u privatnoj arhivskoj zbirci tada već pokojnog trogirskog kapelnika Mo Andre Sentinella, blagonaklonošću njegove kćerke Ketii Mungofer koja mi je dopustila uvid u spomenuti arhiv, kao i na temelju mogućih i stvarnih sklonosti ondašnjih trogirskih kapelnika Josipa i Ivana Bozzottija.

Godine 1907. Vladoje Bersa zapisuje narodne napjeve u Kaštelima nadomak Trogira; zaobilazi Trogir, odnosno u njemu nije boravio kao melograf. Vrlo je vjerojatno, dapače mišljenja sam da je izvjesno da je Bersa tom prilikom upoznao Ivana Bozzottija jer je ovaj bio aktivni glazbeni radnik u Kaštelima kao učitelj u sviranju glasovira i violine a pomagao je i mjesnim »kapelnicima« i zborovođama crkvenih zborova. Ovome u prilog govori i to što Bersa u više navrata spominje I. Bozzottija u svojoj knjizi *Zbirka narodnih poplevaka (iz Dalmacije)* uz napomene o kaštelanskim narodnim napjevima ili kad piše o kaštelanskim

kazivačima. Poznanstvo I. Bozzottija i V. Berse najvjerojatnije je uzrokovalo da je Bersa bio upoznat sa melografskom aktivnošću prvoga pa je smatrao da je trogirsko područje u smislu melografiranja folklorne građe iscrpljeno. Naime 1906. godine I. Bozzotti u Trogiru zapisuje 55 folklornih napjeva, a postojao je već i zapis glazbene pratnje za trogirsku četvorku o čemu je Bersa, vrlo je vjerojatno, morao biti obaviješten od Bozzottija. Četvorka je, ako je suditi prema sačuvanoj kajdanci iz toga doba u kojoj su zapisani tadašnji plesovi, kao i prema kazivanju tadašnjih dječaka i mladića, danas pokojnih Trogirana, Zvonimira Munitića i Iva Rubignonija, u to doba u živoj folklornoj praksi žitelja Trogirana sve više ustupala mjesto već prije spomenutoj tzv. »francuskoj kvadrilji«. Potonja je, prema tvrdnji starijih Trogirana iz pedesetih godina ovog stoljeća, »mlađa« od Trogirске četvorke.

Iz zadnjeg desetljeća 19. stoljeća potječe partitura glazbene pratnje četvorke koja je djelo Ivana Bozzottija. Na partituri su i opaske koje se odnose na način plesanja. Poslije svakog dijela stoji skroman opis plesa koji se pleše na prethodnu melodiju.

Nakon prvog dijela je zapisano:

1. *promjena mjesta sve plesajuć, 8 batuda simo (u 3 puta — 3, 2, 3.) 8 tamo (pojedini članovi od 2 vis — a vis).*
2. *kapia na desno i lijevo a) 1 batuda napred 1 natrag (klanjati se) b) jednu napred jednu natrag promijeniti balerinu (i opet isto) (Sve 4 puta)*

Nakon drugog djela je zapisano:

1. *isto kao u br. 1*
2. *balance (plesajuć) 2 vis — a vis koji rade 1. (Sve 4 puta)*

Nakon trećeg dijela je zapisano:

1. *isto*
2. *traverce (2 vis a vis) koji rade 1. (4 batude simo, 4 batude tamo)*
3. *balance (2 vis a vis) koji rade 1.*
4. *valcer (svi) u okrugu četvorke (Sve 4 puta)*

Nakon četvrtog dijela je zapisano:

1. *traverce (prvi i drugi put na lijevo u desno vis a vis) (treći i četvrti put na desno i lijevo vis a vis) (na naznačena batude promijeni se mjesto)*
2. *balance (svi)*
3. *a sol (pojedini od vis a vis prvo žensko pak muško 2 napred 2 natrag bez klanjati se pak onda 2 napred 2 natrag i klanjati se (plesajuć) (Sve 4 puta)*

Spomenuta partitura Ivana Bozzottija u stvari je prijepis zapisa ovog plesa koji je načinio Ivanov otac Josip Bozzotti nadopunjen izloženim napomenama uz pojedine dijelove četvorke. U zapisu Josipa Bozzottija uz melodiju glazbene pratnje stoji opća napomena o plesu (koju donosi i Ivan Bozzotti) a što se tiče opisa plesa samo kratka napomena nakon četvrtog dijela koju ne navodi njegov sin Ivan — »kad dođe vrijeme Valcera svaki plesač uzme svoju plesačicu (nedostaje nekolicina riječi poradi oštećenosti papira — op. N. B.) okrete dok isti traje«. U općoj opasci J. Bozzotti navodi:

»Ova četvorka jest osobiti ples i glazba što se samo u Trogiru svira i pleše, u nijednom mjestu Dalmacije niti sviraju niti znadu plesati. Trogirani u četiri broja ju plešu. Tekom vremena podniela je neku modifikaciju, ali je uprav po starinsku napisana i neznade se koje autor. Nije jošter obilodanjena. Svaki broj 4 puta se opetuje.« Iz iznesene opaske razabire da je ples znatno stariji od samog zapisa. Najvjerojatnije je četvorku Josip Bozzotti zatekao u Trogiru. (J. Bozzotti se u Trogiru zastalno nastanjuje 1863. godine; u Dalmaciju dolazi 1854. godine iz Milana). Ovu pretpostavku potkrijepljuje i slijedeće: četvorka (quadrille) je francuski društveni ples veoma raširen i popularan u XVIII. i u prvoj polovici XIX. stoljeća. U Englesku prodire 1816. a u Njemačku oko 1920. godine. Kroz prethodna stoljeća pa tako i u XIX. stoljeću grad Trogir je otvoren i naklonjen za razna kulturna strujanja u Evropi. Mnoga glazbena djela doživljavaju svoju premijeru u Trogiru malo godina nakon svjetskih praiizvedbi (npr. arije iz *Aide*, *Carmen*, *N. Šubić Zrinskoga* i dr.). Stoga se nameće zaključak da se i četvorka (quadrille) »udomaćila« u Trogiru sredinom prošlog stoljeća. A da je Josip Bozzotti nije zatekao u Trogiru vjerojatno je ne bi smatrao »starom«, i kako u naslovu navodi »originalnom trogirskom«, a još i manje tradicionalnim trogirskim plesom; nije bio glazbeni laik školovao se u svom rodnom Milanu, zapadnoevropska glazba mu nije bila strana.

Kako to da trogirsku četvorku u svom djelu ne spominje tj. ne zapisuje Ludvik Kuba. Ludvik Kuba boravi u Trogiru 1890. godine gdje je zapisao 14 folklornih vokalno glazbenih napjeva. Dakle njega prvenstveno zanima vokalna folklorna glazba što je jasno uočljivo i iz njegova djela *Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji*. Osim toga L. Kuba kao glazbenik široke kulture traži autohtonu folklornu glazbu slavenskog juga pa je sigurno smatrao da kvadrilja, kao produkt zapadnoevropske točnije, francuske kulture, nije predmet njegova izučavanja.

Provocira i pitanje što je navelo Josipa Bozzottija da zapiše četvorku uprav iz folklornih pobuda za što u tijeku svojeg rada nije pokazivao nikakva posebna interesa. Sklon sam vjerovati da je na J. Bozzottija u tom smislu odlučni uticaj odigrao Franjo Kuhač. Josip Bozzotti, osim toga što je neposredno nakon svog dolaska u Trogir bio orguljaš zbornopatske crkve, svoju glazbenu djelatnost ubrzo proširuje i na područje susjednih Kaštela (gdje osim što se bavi pedagoškim radom osniva i crkvene zborove). Franjo Kuhač posjećuje Kaštela krajem šezdesetih godina 19. stoljeća, zapravo, mišljenja sam, 1869. godine kada ga nalazimo i u Splitu. Čini mi se sasvim razumljivim i logičnim da je Josip Bozzotti kao dobar poznavalac kaštelanskih glazbenih prilika mogao biti od velike pomoći Franji Kuhaču pri iznalaženju kazivača folklornih napjeva kaštelanskog okružja. Tom prilikom J. Bozzotti je najvjerojatnije bio potaknut od F. Kuhača da radi na očuvanju i bilježenju pučkih napjeva i folklornih plesova. Da poznanstvo ova dva glazbenika nije isprazna pretpostavka obrazlaže i prva knjiga *Južno-slovenskih popevaka* (izdanje ćirilicom) Franje Kuhača koju sam našao u arhivu obitelji Bozzotti u koju je autor, što je sasvim moguće, poklonio Josipu Bozzottiju u znak pažnje za pruženu pomoć u Kašte-

lima. Ne vidim (danas) jačeg razloga da se ovo ćirilčno izdanje Kuhačeve zbirke, malog tiraža-stoga rijetko, nađe u biblioteci Josipa Bozzottija.

Usvojimo li prethodno proizlazi da je J. Bozzotti zapisao (što se da zaključiti na temelju rukopisa) trogirsku četvorku na početku ili tijekom osmog desetljeća prošlog stoljeća; Kuhača upoznaje 1869., boležljiv, svu svoju glazbenu aktivnost prepušta sinu Ivanu prije 1885., a umire 1890. godine.

Quadrille koja se u prošlosti nametnula trogirskom građanstvu i od njeza bila prihvaćena da bi načinom svojega života među tim istim građanstvom postala folklornom pojavom — TROGIRSKA ČETVORKA, danas (1984) kao svojevrsna atrakcija za gledaoce i slušatelje, prvenstveno turiste, živi na sceni (druga egzistencija folklor) i svjedoči o nekadašnjoj živoj folklorno-plesnoj i glazbenoj aktivnosti Trogirana. Svjedoči i o kontinuitetu zanimanja trogirskih žitelja za plesni izraz koji seže prema poznatim izvorima još u 16. stoljeće kad se igralo kraj dominikanskog samostana na otoku Čiovu, na Opraškom polju kod Sv. Mihovila ili pak na gradskom trgu, nažalost danas nama nepoznate plesove.

IZVORI I LITERATURA

- Arhivski spisi i netoteka Andre Sentinella, Trogir.
Arhivska zbirka obitelji Bozzotti, Croatia-Concert, Zagreb.
Arhivski spisi Nikole Buble, Trogir.
Arhivski spisi i nototeka Narodne glazbe, Trogir.
Arhivski spisi folklornog ansambla »Trogir«, Trogir.
Knjiga nastupa Narodne glazbe od 1951. do 1966. godine.
Sjećanja Zvonimira Munitića (1894—1976), Iva Rubignonija (1894—1982), Pina Koca (1906), Petra Kalabote (1901), Frane Bilic — Dure (1925).
ANDREIS, Pavao
Povijest grada Trogira, Split, Čakavski sabor, 1977.
BERSA, Vladoje
Zbirka narodnih popevaka (iz Dalmacije), Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1944.
BUBLE, Nikola
Trogirski narodni napjevi, Omiš, Festival dalmatinskih klapa, 1980.
BUBLE, Nikola
Folklorni plesovi srednje Dalmacije i Boke Kotorske, Trogir, folklorni ansambl Trogir, 1983.
DOBRONIĆ, Antun
Stručni izvještaj o muzičkom folkloru u prostoru Split, Kaštela, Trogir, Zagreb, 1948.
Arhivska zbirka Zavoda za istraživanje folklor, Zagreb, Signatura, 57 N
FISKOVIĆ, Cvito
Mišnice (gajde) u Trogiru i Omišu u 16. stoljeću, Arti Musices, Zagreb, 1983
Pisme i plesovi Trogira i okolice
Trogir, Folklorni ansambl Trogir, 1977.
KUBA, Ludvik
Narodna glazba umjetnosti u Dalmaciji, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena sv. III, Zagreb JAZU, 1898.
KUHAC, Franjo
Južno-slovenske narodne popevke, knjiga I (izdanje na ćirilici), Zagreb, 1878.
RIHTMAN — Augustin Dunja
Transformacija tradicijske kulture u Jugoslaviji, Muzika, 3/4, UMPH. Zagreb, 1976.